

בצעירי

ישראל

**חומר לדרוש ולהטפה
לחג הסוכות**

*

**אירגון הרבנים דצעירי ישראל
תשרי תשס"ט**

**נערך ע"י
ישראל מנחם כהן**

ניצוצי ישראל

חומר לדרוש ולהטפה לחג הסוכות

אירגון הרבנים דצעירי ישראל
גליון ה' - * תשרי תשס"ט

תוכן הענינים

5	מוסרי הסוכה.....
8	מדת היראה הבטחון והענוה.....
11	אושפיזין.....
16	שמחת בית השואבה
19	מוסרי ד' מינים.....
22	קהלת
28	הושענא רבה
31	הושענות.....
36	רמזי ארבעה מינים.....

קונטרס זה מוקדש

לע"נ אאמו"ר

הרה"ח ר' חיים משה

בן הרה"ח מוהר"ר אליהו ישעיהו הכהן קאהן זצ"ל

נלב"ע כ"ד תמוז תשס"ב לפ"ק

תנצב"ה

מוסרי הסוכה

א) מה שצוה לנו הקב"ה מצות סוכה אחרי יום הכפורים סוף ימי התשובה, נראה כי הסוכה שהיא דירת עראי רומזת לנו שהעולם הזה יהיה בעינינו כצל עובר וכמו שאמרו בגמ' סוכה (ב). צא מדירת קבע ושב בדירת עראי ומזכיר לנו שאנחנו גרים בארץ, ושאינן יתרון לאדם בכל עמלו שיעמול תחת השמש, וכל ימיו יהיו עיניו נשואות לשמים - ומרומז במה דאיתא בירושלמי שיהיו הכוכבים נראים מתוך הסכך (עי' בשו"ע סי' תרל"א), ועיי' שלבו לשמים לב נשבר ונדכא ויודע שפל מצבו וששבתו בעוה"ז זמנו מוגבל, יחוס עליו הבורא ית'.

וזהו עצה עמוקה לעשות סוכה לז' ימי החג כי עדיין מדת הדין מתוחה עד שמיני עצרת.

והאיש הירא וחרד לדברי מלכו של עולם לא יסתפק לו בסוכה של ז' ימים, אלא כל השנה יהיה לו העולם כולו כדירת עראי ויהי כגר ואורח בעולם.

וזהו רמז הקרא בסוכות תשבו שבעת ימים, דהיינו כלכם ההמון עם, כדי למלט עצמכם מהדין, אבל כל האזרח בישראל דהיינו הצדיקים הנקראים אזרחים על שם אברהם אבינו ע"ה הנקרא אזרחי, הם ישבו בסוכות תמיד בלי הפסק, ותמיד העוה"ז בעינים כדירת עראי.

(יערות דבש ח"א דרוש ו')

ב) הבעל אור פני משה מבאר בדרך מוסרי רמז נפלא על חיי האדם בעולם, דאיתא במשנה סוכה (כח:): כל שבעת הימים אדם עושה סוכתו קבע וביתו עראי ירדו גשמים מאימתי מותר לפנות משתסרח המקפה.

כל שבעת הימים - היינו כל שבעים שנות חיו.

עושה אדם סוכתו - המצוות ומעשים טובים שלו הסוככים עליו (עי' אלשיך הק' על הפסוק חג הסוכות).

קבע - אותם יעשה קביעות.

וביתו - עסקי הגוף הנקרא בית ככתוב (קהלת יב-ג) ביום שיזועו שומרי הבית אותם יעשו.

עראי - כמו שאמרו חז"ל (אבות ד-י) הוי ממעט בעסק ועסוק בתורה.

ירדו גשמים - כלומר כאשר רואה האדם שהגשמיות מתגברת - כי אז,

מאימתי - אף מחמת יראת העונש.

מותר לפנות - כלומר מותר לפנות מן התאוות הגשמיות - אף שבדרך כלל אין זו דרך נכונה כי טוב לעבוד את ה' בשמחה - אך באין ברירה יעשה מיראה ואח"כ יבוא לאהבה.

ג) הנהגת התלמיד חכם: בספר חפץ חיים על התורה כי שכבר ידוע מהמדרש שנמשלו עם ישראל לסוגיהם לדי מינים, מהם בעלי תורה ומעשים טובים כאתרוג שיש בו טעם וריח, מהם בעלי תורה ואין בהם מעשים טובים כלולב שיש בו טעם ולא ריח, מהם בעלי מעשים טובים ולא תורה כהדס שיש בו ריח ולא שום טעם, ויש אף רשעים ביניהן שאין בהם לא תורה ולא מעשים טובים כערבה, אמר הקב"ה לאבדן אי אפשר אלא יעשו כולן אגודה אחת והן מכפרין אלו על אלו.

אולם כי הח"ח ז"ל צא ולמד שהאתרוג בעל הטעם והריח גם יחד, אשר במדרגתו גבוה משאר כל המינים, הוא אגוד עם שאר המינים רק בשעת קיום המצוה, אבל מיד אחר כך הוא שב למקומו, מה שאין כן שאר המינים שקשורים ודבוקים זה בזה תמיד.

מכאן מוסר השכל להנהגת התלמידי חכמים והרבנים לעריהם, אשר נמשלו לאתרוג בזכות התורה ומעשים טובים שיש בהם, כיצד עליהם להיות אגודים וקשורים עם חלקי העם האחרים, אך ורק לדבר מצוה ובשעת מצוה.

ד) ומו"ר מרן הגר"מ פיינשטיין זצוקלה"ה בס' דרש משה מבאר המחלוקת בגמ' סוכה (יא:) דרבי אלעזר סבר דסוכות ענני הכבוד היו ורבי עקיבא סבר דסוכות ממש עשו להן, דאין מחלוקת ביניהן, רק לרוב בני אדם שעוסקים כל ימיהם בחיי ההבל צריך לעוררם ולהסביר להם שהעולם הזה הוא הבל ורק פרוזדור לעולם הבא, וכשידעו זה אף כשיושבים בבתיהם ועוסקים במלאכתם יוכלו לילך בדרך התורה ולשכון כל ימיהם בסוכות ענני הכבוד, כיון שיהיה לשם שמים.

אבל אף בני אדם שעוסקין כל הימים בתורה ועבודה וכבר הם תחת ענני הכבוד שכל מעשיהם לשם שמים עם כל זאת טוב להם לשנן ולחזור שהעוה"ז אמה לפרוזדור כ' הגדול מחבירו יצרו גדול הימנו ויכול ליכשל בחטא, וגם הוא צריך לישב בסוכה לידע שהעוה"ז דומה לפרוזדור, ואף דור המדבר שהשיגו מדרגה גדולה מאד כנביאים וזכו לענני הכבוד, מ"מ סוכות ממש עשו להם להיות מ' שנה במדבר לחיות חיי עראי ולאכול מן, כדי שכשיבואו לארץ ישראל לא ישתקעו בחיי ההבל.

וזהו כוונת ר"א שענני כבוד היו, פ"י שצריך לעורר רוב בני אדם איך שעיקר החיים הם סוכות ענני כבוד, שיכול כל אחד להשיג מדרגה זו אם ידע שהעולם הוא דירת עראי, כמו שהשיגו אבותינו.

ורבי עקיבא מוסיף שאף מי שכבר השיג מדרגה זו צריך ג"כ לסוכות ממש, כמו שעשו אבותינו.

ודברי שניהם אמת ותרווייהו מודים שהיו ענני כבוד וגם בסוכות ממש ישבו.

מדת היראה הבטחון והענוה

הגמ' מסיימת את מסכת סוכה "אמר אביי אוי לרשע אוי לשכינו טוב לצדיק טוב לשכינו, שנא' אמרו צדיק כי טוב כי פרי מעלליהם יאכלו" (ראה רש"י), והנה **הערוך לנר** בדרשתו לקשור ולנעוץ את סיום ותחילת מסכת "סוכה" כותב בין שאר דבריו וז"ל, והנה בתחלת המסכתא "סוכה שהיא גבוהה למעלה מכ' אמה פסולה", יש רמז לגי' עמודים שעליהם יכונן חיי הצדיק השלם שהם: **יראה, בטחון, וענוה**, שטעמי הפסול לפי דעות האמוראים בתחלת המסכתא הם שלש, **לרבה**, הטעם הסכך למעלה מעשרים לא שלטה בו עינא, **ולר' זירא** הטעם דאינו יושב בצל סוכה כי אם בצל דפנות, **ולרבא** הטעם דלמעלה מעשרים היא דירת קבע.

וכבר הורו לנו קדמוננו בענין מצות סוכה היא להזכיר לאדם איך יעבוד ה' בימי חיי חלדו, דסוכה נקרא על שם סכך כמו שכתב רש"י ריש מסכתא, ומספר סוכה הוא מספר שני שמות הקדושים הנעלם והנקרא. והנה עיקר מצות יראת ה' להשוות ה' תמיד נגד עיניו ולחשוב שהקב"ה עומד נגדו ורואה מעשיו ועי"ז יהיו כל מעשיו לשם שמים ולא לעיני ב"א להתפאר. ולזה יש רמז בטעם **רבה**, שיראה הסכך דהיינו שתהי' הסוכה שמרמז לשם הקדוש נגד עיניו, ואם לא יהי' זה אז עבודתו לא תרצה.

ובטעם **רבי זירא** יש רמז על מדת הבטחון, ע"פ מה שפרשתי מדרש פי' מקץ "אשרי הגבר אשר שם מבטחו" זה יוסף, "ולא פנה אל רהבים" ע"י שאמר לשר המשקים "כי אם זכרתני" "והזכרתני" נתוסף לו ב' שנים (בבית הסוהר) ע"כ. שתמוה שמייחס ליוסף מדת הבטחון באמרו זה יוסף ומיד שולל ממנו באמרו ולא פנה, וכו'. וגם למה כפל המדרש זכרתני והזכרתני.

אבל י"ל דיש גי' מיני בטחון, יש בוטח בה' ובורר לו כשיבא לידי צרה או דחק ענינים מדרכי עולם להנצל ובוטח שע"י הענינים האלה ישלח לו הקב"ה ישועה, אמנם זה הדרך לא נרצה, ולכך נאמר "ברוך הגבר אשר יבטח בה' והי' ה' מבטחו", וי"ל הכפל, אבל יאמר שלא די שיבטח בה' שיושיעו, אלא צריך ג"כ **שה' לבד הוא מקום בטחונו**, שלא בוטח

ומשגיח בענייני עולם לקוות מהם ישועתו, אלא רק מישועת ה' באיזה אופן שיהי רצונו לשלחה לו. והנה לנגד זה יש בוטח בה' וכשיבא לידי צרה לא עושה מאומה להנצל רק יושב ודומם לתשועת ה'. וגם דרך זה לא יתכן שאין לסמוך על הנס, אלא צריך האדם לעשות מה שביכלתו להנצל מצרה ודוחק.

אמנם הדרך האמתית בענין הבטחון הוא הממוצע בין שניהם שיבטח בה' ויבקש להנצל ע"י ענייני העולם רק בתנאי שלא בוטח שודאי ע"י אילו עניינים שבחר ימצא תשועת ה' אלא שבוחר בהם אולי ישלח על ידיהם עזרתו לו. ובזה טעה יוסף כשאמר כי אם זכרתיני שבלי ספק יוסף הצדיק לא בטח בשר המשקים לבד כי אם שם מבטחו בה', ולכן אם לא היה מבקש משר המשקים רק שיזכירו לפרעה במה שאמר "והזכרתיני אל פרעה" לא היה בזה גרעון מדת הבטחון, שאדרבה בזה רוצה הקב"ה שיבקש האדם תשועה ע"י ענייני העולם ולא יסמוך על הנס. אבל חטא במה שאמר בלשון דאגה "כי אם זכרתיני אתך", שבזה הראה שבוטח שרק ע"י הזכרה זו תבא לו תשועת ה', ואם ישכח מלהזכירו לא תבא לו, לזה קאמר ולא פנה וכו', כי ע"י נתוסף לו ב' שנים, אף שבטח בה' לא נתאמת לו תקות בטחונו בזכירת שר המשקים עד שהזכירו ה'.

והנה צל הסכך מרמז לתשועת ה', ע"ד "ה' צלך", והדפנות הם מרמזים על ענייני העולם אשר עליהם מרחף צל הסכך, והם סובבים את האדם מכל צדדיו. ועל כן הסכך למעלה מעשרים פסול, שאז יושב בצל דפנות ולא בצל סכך, לרמז על הש"ס בטחונו שתבא לו תשועתו על ידי ענייני העולם שזה פסול ולא נרצה לפני ה'. ובטעם **רבא** יש רמז על מדת ענוה ע"פ מה שבארתי מדרש תמוה: כשנתרעם איוב על היסורים הראה לו הקב"ה סוכה של ג' דפנות, ונלעני"ד בישובו, דכבר פרשו המפרשים ובראשם **האלשי"ך** שמה שנאמר בסוכה, צא מדירת קבע ושב בדירת עראי שזה מרמז לחיי העה"ז שדירת קבע של הנשמה היא בעולם הנשמות למעלה. ויושבת פה בעה"ז דירת עראי ז' עשריות שנים כנגד ז' ימי סוכות, למען השלים עצמה בצל הקדושה, ולזה ישמח האדם בחלקו בחיי העה"ז אם טוב ואם רע ויזכור כי הוא כאורח נוטה ללון. וכאשר הבקר אור, יסע מפה למקום דירתו ושם ימצא הכל כאות נפשו, וכל שכן שלא יתאוה להתענג בתענוגי העולם אשר חיש מהר יחלופו

לו, ולעיל (דף ז') אמרינן דר"ש דס"ל סוכה בעי ד' דפנות ס"ל סוכה דירת קבע בעינן ומכלל דמאן דס"ל ג' דפנות כשרים בסוכה ס"ל סוכה דירת עראי היא. וידוע דכל תרעומת איוב הי' שחשב דבחי העה"ז נכלל כל אושר האדם ומה שהודיע לו הקב"ה ע"י אליהו הי' דהעה"ז הוא צל עובר ועולם האמת הוא אחר המות. וזה פי' המדרש כשהתרעם איוב על ייסוריו הראה לו הקב"ה סוכה של ג' דפנות, פי' שהראה לו שהעה"ז שדומה לסוכה הוא רק דירת עראי כסוכה של ג' דפנות ועוד יש לו תקוה לאחר המות ששם דירתו דירת קבע באמת לקצור ברכה מה שזרע בדמעה פה.

ולכן מי שמגביה סוכתו למעלה מכ' ועושה אותה דירת קבע, בו יש רמז למי שעושה חיי העוה"ז עיקר ומבקש כבוד ותענוגים אשר מעשיו לא ירצה בעיני ה' שחפץ בעונה ושיהי' האדם מכיר פה את מקומו כי הוא כגר בארץ אשר לו לא יאות לבקש גדולה וכבוד ולמלאות תאות לבבו.

ובזה יתבאר שמי שיושב בסוכה שסכך שלה גבוה מעשרים דומה למי שעושה מעשה המצות בלא יראת ה', או בלא מדת הבטחון, או בלא ענוה, ונקרא צדיק שאינו גמור ואמרינן בברכות (דף ז') צדיק וטוב לו צדיק גמור, צדיק ורע לו צדיק שאינו גמור, ואמרינן בגמ' שכר מצוה בהאי עלמא ליכא, ומה שאוכל הצדיק בעה"ז הוא פרי המצות מ אותן שנאמר עליהם שאדם אוכל פרותיהן בעוה"ז והקרן קיימת לעה"ב.

ובזה יפורש הפסוק "אמרו צדיק כי טוב כי פרי מעלליהם יאכלו", יאמר אם ראיתם צדיק כי טוב לו אל תחשבו שישתלם לו שכרו בעה"ז, אבל תאמרו כי רק "פרי מעלליהם יאכלו", ומלשון יאכלו דרש שגם אחרים יאכלו בזכותם עמהם, אמנם זה דוקא בצדיק גמור שטוב לו. ולכן נסיים אשריך מסכת סוכה שנכנסת בסוכה שגבוה למעלה מעשרים אמה, שמרמז על מעשה הצדיק שאינו גמור נחסר ממנו יראה, או בטחון, או ענוה, ויצאת באמרו צדיק כי טוב שמדבר בצדיק גמור שטוב לו וטוב לשכנו בעה"ז, והקרן קיימת לו לעולם הבא.

אושפיזין

מנהג ישראל תורה להזמין כל לילה של חג הסוכות את "שבעת הרועים" הנקראים אושפיזין להיות אורחים בסוכה אצל כל עם ישראל.

מקור מנהג קדוש זה הוא בזוה"ק פרשת אמור (קג:), וז"ל:

תא חזי בשעתא דבר נש יתב במדורא דא צלא דמהמנותא שכינתא פרסא גדפהא עליה מלעילא ואברהם וחמשה צדיקיא כו' ודוד מלכא שוין מדוריהון עמיה הדא הוא דכתיב בסכת תשבו שבעת ימים **שבעת** ימים כתיב ולא בשבעת ימים וכו'.

והאור החיים הק' (בדרשותיו בספרו מאור החיים) מבאר הענין: דקשה בתחלה אמר תשבו לשון נוכח, ואח"כ אמר כל האזרח בישראל ישבו **לשון** נסתר, ופי' שאמרו חז"ל שהקב"ה יאמר להז' צדיקים שיושבים בצדו ית', אתם תלכו לבית בניכם לסוכות שיעשו בחג - ולהם אמר הקב"ה בסוכות **תשבו** ואח"כ מדבר ומצוה לכלל ישראל ישבו לשון נסתר שהם ישבו בסוכות.

וצריך טעם וביאור מדוע דוקא בסוכות יורד הקב"ה ופורש כנפיו על ישראל והשבע רועים יורדים לסוכתו של כל יהודי, והוא ענין מיוחד לחג הסוכות ולא מצינו כן בשאר הרגלים.

ובס' נתיבות שלם ביאר שהנה בכל שנה ושנה בר"ה מתחדשת מלכותו ית' ומתחדש באותה עת גם כריתת הברית בין הקב"ה ועם ישראל, כדכתיב אתם נצבים היום כלכם לפני ה' אלקיכם וגו' לעברך בברית וגו', והנה כשיצאו עם ישראל ממצרים ונעשו לעם הנבחר לה', זכו שהיתה עליהם שמירה עליונה של ענני הכבוד - וה' הולך לפניו יומם בעמוד ענן ולילה בעמוד אש וגו'.

וענין זה הוא נצחי, ובכל שנה כאשר מתחדשת הבריאה של עם ישראל בגדר עם הנבחר, גם השמירה העליונה שהקב"ה שומר על עמו ישראל חוזרת ומתחדשת במצות סוכה, כמו שאנו רואים שלא נעשה זכר לנסים אחרים שבמדבר, רק לענני הכבוד, כי אין זה זכרון על נס שעבר

רק מתהווה אותו נס מחדש, והיינו שבמצות סוכה ממשיכים עלינו כעת השמירה העליונה ששמר הקב"ה עלינו.

והנה קודם שבאו שבעת הרועים היה העולם שמים, ומאז באו האבות התחילו בתיקון העולם, אברהם אבינו ע"ה התחיל ללמד אמונה לבני העולם, וכשנפטר הי' העולם שמים עד שבא יצחק ושוב למד אמונה, וכן כל הז' הרועים הביאו את עולם התיקון כל אחד במדתו.

ובזמן שיש התחדשות הבריאה כדבארנו ויהודי יושב בסוכה והקב"ה בכבודו ובעצמו פורש כנפיו עליו כנשר יעיר קנו על גוזליו ירחף, כאם המסככת על בניה - באותו זמן נתחדש עולם התיקון ע"י השבעת הרועים שבאים להמשיך תיקון המדות.

והישיבה בסוכה היא לאחר הימים הנוראים אשר אצל כל יהודי בפרטות מתחיל עולם התיקון ואז משמים נותנים לו כחות עליונים של שבעת הרועים המסייעים לכל הבא ליטהר, וזוכה כל יהודי הן ע"י סוכה לשמירה עליונה, והן לעולם התיקון ע"י האושפיזין עילאין.

*

והנה בסדר האושפיזין יש חילוקי דעות לפי האריז"ל והשלי"ה הק' לנוסח אחד בזוה"ק הסדר הוא אברהם, יצחק, יעקב, משה, אהרן, יוסף ודוד.

ולפי נוסח אשכנז לפי נוסח אחר בזוה"ק (בח"א השמטות רס"א) הסדר הוא אברהם, יצחק, יעקב, יוסף, משה, אהרן ודוד.

ובס' עטרת צבי להרה"ק ר' צבי הירש מזידיטשוב זצ"ל ביאר שבשו"ע נפסק (ביו"ד סי' רמ"ד) שבישיבה הלך אחר חכמה ובמסיבה הלך אחר זקנה, שבישיבה מתחשבים עם מעלת החכמה ולא לפי הגיל, ומשה רבינו ע"ה נותן התורה, וכן אהרן הכהן, היו מופלגים ביותר במעלת החכמה, לפיכך כשמקיימים מצות **ישיבת** סוכה הולכים לפי סדר מעלת החכמה ומקדימין משה ואהרן ליוסף.

ונוסח השני של הזוה"ק המקדים יוסף הצדיק, מדבר לענין קרבנות ששייך למסיבה, ומקדימין יוסף הצדיק מצד מעלת הזקנה.

וצריכין לומר לפי נוסח אשכנז כי אף אושפיזין הם בכללי **מסיבה** לפי שמזמנים אותם לסעודה.

*

לבד מעצם ענין ביאת האושפיזין לתוך הסוכה, כבר ביארו בספרים הק' שעיקר הדבר הוא להאיר אור קדושתם בסוכה ולעבוד את ה' כל יום כפי מ דתו של אותו צדיק, ובסי' דברי חיים להרה"ק מצאנו זצ"ל כי "ידוע שאבות העולם המה האושפיזין הבאים לסוכה, והנה הן אמת שבאים האבות מלובשים לתוך הסוכה כו' ומשום הכי מזמנים להם מקום, אולם עיקר הדבר שאור קדושת עבודתם ומדתם הוא שמאיר בסוכה, והיינו שמבואר בתנא דבי אליהו ח"א פכ"ה שצריך כל אחד לומר מתי יגיעו מ עשי למעשי אבותי אברהם יצחק ויעקב וכו' ולקבל עליו בכל יום מדת צדיק אחד ולעבוד ה' בכל מעשיו על פי מדות אותו הצדיק שבא לאושפיזא ביומיה", עכ"ל.

ומבואר שענין האושפיזין הוא להתדבק במדותיהם (והיינו ז' ספירות ומתחילים מלמעלה למטה, כי כן הוא הסייעתא דשמיא).

ומבואר השגת וסדר מדותיהם בסי' מכתב מאליהו :

(א) בחינת חסד מדת אברהם מדת האהבה.

(ב) גבורה, פחד יצחק - להבין בשכל שעליו לירא שלא נפרד מהטוב.

(ג) תפארת - אמת מדתו של יעקב, שנבין שעל ידי הצטרפות הפחד עם החסד נגיע אל האמת.

(ד) ועוד נבין שכאשר תהא שאיפתנו לאמת נרבה להתעסק בתורה לשמה בחינת **נצח** מדתו של משה.

ה) כן נחזק את עלייתנו על ידי שנכבוש את הרע ונשתמש בו רק לתכלית הטוב, בחינת בכל לבבך בשני יצריך שהוא בחינת הוד מדת אהרן אוב את הבריות ומקרבן לתורה, שיתקרבו לה' בדרך של מתוך שלא לשמה באין לשמה, כשם שהיה אצל אהרן שהראה להם את אהבתו והתביישו מפניו.

ו) ואח"כ התורה מלמדת אותנו לשבור את רצונותינו ונתקרב למעלת שבירת היצר באופן קבוע ותמידי, והוא יסוד מדת יוסף הצדיק.

ז) ועל ידי כך נגיע לקבל עול מלכות שמים, מדת דוד.

*

מבואר בספרים הק' כמה הנהגות בענין האושפיזין:

א) צריכין לשמוח עם האורחים הקדושים, וכמבואר בזה"ק (ח"ג קג): - "ובעי בר נש למחדי בכל יומא ויומא באנפין נהירין באושפיזין אלין דשריין עמיה", פירוש, וצריך האדם לשמוח בכל יום ויום בפנים מאירות עם האורחים הללו השרויים עמו.

ובס' מדבר קדש בשם הרה"ק השר שלום מבעלזא זצ"ל כי בטעם קריאת החג זמן שמחתנו כי ידוע שבאים האושפיזין לסוכה וכל איש ישראל צריך להאמין בזה שבאים לסוכה והוא כינוס צדיקים שנאה להם ונאה לעולם, ולכך הם ימי שמחה.

ב) צריכים להזמיןם בפה מלא, וכדמפורש בזה"ק שם, שכשרב המנונא סבא נכנס לסוכה היה עומד על הפתח מבפנים ואמר נזמין לאושפיזין, והיה מסדר השלחן כו' ואמר תיבו (שבו) אושפיזין עלאין תיבו תיבו אושפיזי מהימנותא תיבו כו'.

ובס' יסוד ושורש העבודה בשער האיתון (פ"ג) כי שמבואר בס' מלשון המאמר הזה"ק, שאם האדם לא יזמין הני אושפיזין קדישין בפיו, אף אם הוא צדיק גמור אינם באים לסוכתו כלל, שצריך להזמין אותם דוקא, ולקרוא אותם כל אחד בשמו.

וכל יום מהחג יש לו אושפיזא נפרדת ומיוחדת בפני עצמה, אף כי באים כל שבעת הרועים בכל יום - ולכן המנהג לזמן תחלה האושפיזא השייך לאותו יום, ואח"כ כוללים בהזמנה שאר הרועים.

וחוץ מההזמנה בפה, האופן המקובלת ביותר הוא מתוך למוד התורה בסוכה, ובסי' טור ברקת לתלמיד מרן ר"ח ויטאל זצ"ל כ', ומה גם מאחר כי השבעה צדיקים שם מה טוב לאדם לעסוק בתורה לעיניהם, כי הזמנה זו יותר מקובלת אצלם מן הסעודה הגשמית, ובסי' יסוד ושורש העבודה הוסיף, כי עיקר כבודן הוא הלימוד על השלחן.

ג) מנהג קדום להכין כסא מיוחד להאושפיזין שישבו שם, וכבר מובא זה בסי' עבודת הקודש (מורה באצבע אות רפ"ט) להגאון החיד"א זצ"ל, שכי "אור החג הקדוש ילך לסוכה ויצוה להביא כסא ומעיל מפואר על גבה לזכר שבע אושפיזין עלאין קדישין, מעין דוגמא שעושין ביום המילה כסא לאליהו הנביא זכור לטוב, וכתוב בזה"ק דאי לא מ תקנין ליה כסא לא אתי".

ד) עוד מנהג קדמון מובא מתלמידי האריז"ל (מהלה"ק המהר"ם פאפירש זצ"ל, עיי' בשערי תשובה סי' תרכ"ה) שטוב להדליק שבעה נרות בסוכה כנגד שבעת הצדיקים הבאים לסוכה.

ה) ועל כולם העיקר בהזמנת האושפיזין הוא לתת חלקם באכילה (שהיי ראוי לכבד האורחים הקדושים) לעניים המסובים על שולחנו.

וכן כ' השל"ה הק' במס' סוכה "כללו של דבר שיזמין האדם תחלה בפיו לצדיקים הנזכרים ואחר כך יתן חלקם לעניים היושבים סביב שולחנו, ואם אין לו עניים בשולחנו אז ישלח לעניים לביתם, כי זה חלקם הראוי להם".

והבן איש חי בפרשת האזינו כ', שבכל לילה ישלח קערה תבשיל לאיזה עני, והוא חלק שבעה אושפיזין קדישין.

ו) ומפני קדושת האושפיזין וקדושת הסוכה שיושבין בצלא דמהמנותא, כבר הזהירו הקדמונים לנהוג בכבוד ולמעט בדיבורי חול בסוכה, ושלא לדבר דברים בטלים, וכ"ש דיבורי איסור ושחוק וקלות ראש, וראוי מאד לדבר דיבורי תורה ויראה (עי' בראשית חכמה שער הקדושה פי"ד).

שמחת בית השואבה

בגמרא סוכה (נא.) איתא "מי שלא ראה שמחת בית השואבה לא ראה שמחה מימיו".

ובגמרא שם (דף נ:.) יש מחלוקת אם נקראת "שמחת בית השואבה" כלשון הפסוק (ישעיה יב, ג) ושאתם מים בששון וגו', או אם נקראת "שמחת בית החשובה" על שם מצות ניסוך המים שהיא מצוה חשובה ובאה מששת ימי בראשית.

[ובאופן וסדר ניסוך המים ושמחת בית השואבה, עי' בגמ' סוכה (נא.) ובאריכות בסידור רבי יעקב עמדין זצ"ל].

*

והנה כמה טעמים נאמרו על שמחה זו :

א) בשביל ניסוך המים - זוהי דעת רש"י במשנה (סוכה נ.) "בית השואבה - כל שמחה זו אינה אלא בשביל ניסוך המים כדמפרש ושאתם מים בששון", וכן הוא ברש"י שם (מב:) "היו שמחים בחג לכבוד שאיבת ניסוך המים כו".

ב) משום שמחת החג - הרמב"ם ז"ל חולק על רש"י וסובר שעיקר השמחה היתה בשביל שמחת החג, וזה לשונו (בהלכות לולב פ"ח הי"ג): "אף על פי שבכל המועדות מצוה לשמוח בהן, בחג הסוכות היתה שם במקדש שמחה יתירה שנאמר ושמחתם לפני ה' אלקיכם שבעת ימים וגו'" ע"כ, (ועיין ג"כ בספר המצוות מצוה נ"ד, ובספר החינוך מצוה תפ"ח).

ג) על שהשרה הקב"ה שכינתו בינינו - הריטב"א במס' סוכה שם כתב "והווי יודע שכל השמחה יתירה היתה בהלל והודאה לה' על הטובה שעשה לישראל להשרות שכינתו בתוכנו - וגם כנגד העולם הבא הניתן לצדיקים וכו'".

ד) להודות על ריבוי השפע שהשפיע לנו השי"ת - בלבוש (סי' תרס"ד אות ג' בלבוש החור) כ' - "הטעם של שמחת בית השואבה הוא שלא נהיה כפויי טובה ונשמח לפני השי"ת על ריבוי שפעת הטובה שהשפיע לנו בתבואת הארץ ופירות האילן, ע"כ.

ה) מחילת עונות ביום הכיפורים - בספר דברי חיים להגה"ק מצאנו זצוק"ל הקשה מדוע דוקא מצוה זו היה השמחה כל כך הרי צריכים לעשות כל מצוה בשמחה - וביאר שכל זה היה מחמת מחילת עונות שהיה ביום הכפורים ולזה גדלה השמחה כל כך.

ו) בטחון שיתברכו גשמי שנה - בס' עיון יעקב כתב שעיקר שמחה זו היתה שמחה של מצוה שהיו בטוחים שעל ידי ניסוך המים שמנסכין בחג יתברכו גשמי שנה, כדאיתא בגמרא ראש השנה (טז) אמר הקב"ה נסכו לפני מים בחג כדי שיתברכו לכם גשמי שנה.

*

התוספות בסוכה שם הביאו מהירושלמי טעם אחר לקריאת בית השואבה, שמשם שואבים רוח הקודש, שהשכינה שרויה מתוך שמחה כו'.

*

אמר הקב"ה, הביאו לפני עומר בפסח כדי שתתברך לכם תבואה שבשדות... הביאו לפני שתי הלחם בעצרת כדי שיתברכו לכם פירות האילן... נסכו לפני מים בחג כדי שיתברכו לכם גשמי שנה (ר"ה טז.).

ביאר בזה מו"ר הגאון רבי משה פיינשטיין זצוק"ל בספרו "דרש משה":

מן המצוות שבבית המקדש - העומר, שתי הלחם וניסוך המים - למד האדם את דרכי הנהגתו בארחות חיים:

כשם שיש מצוה בקצירת העומר, אשר ממנו מקריבים קומץ לגבוה, כמו כן יכול האדם שקצירה רגילה של תבואה תהא קצירה של מצוה, וזאת על ידי שיפריש ממנה מעשרות. וממילא ככל שתתוסף תבואה - תתוסף מצוה, ועל ידי כך ודאי יתברך בתבואתו.

וכן בעצרת, שהיא זמן פירות האילן, יכול האדם לסבור שאין ראוי להתפלל ולבקש עליהם מאת הקב"ה, לפי שאינם הכרחיים וחשובים כמו התבואה ואפשר להתקיים אף בלעדיהם. על כן ציוה הקב"ה להביא את שתי הלחם **חמץ**, אשר אף הוא אינו הכרחי, שכן יכול האדם להתקיים מאכילת מצה ולשם מה עליו לעמול כדי להחמיצן.

אלא מזה על האדם להבין ולדעת, שאף מפירות האילן יכול להנות לשם שמים, כי הקב"ה אינו רוצה בפרישותו של האדם, וכבר אמרו חז"ל (נדרים י.) שכל המצער עצמו מן היין נקרא חוטא, אלא שינהג בהם לשם שמים, יקח מן היין לקידוש, יפריש מהם לעניים ולתרומות ומעשרות. ואם יעשה כן יתברך.

וכן בחג, שהוא זמן גשמי שנה ואז הוא עיקר הצמיחה, ובלעדי גשמים אין קיום לבריאה ואין קיום לאדם. ויכול העני לחשוב בלבו, כי כיון שאינו יכול לקיים מצות צדקה וכן מצוות אחרות שכרוכות בהוצאה ממונית, אם כן באיזו זכות יזכה לגשמים. על כן אמר הקב"ה "נסכו לפני מים בחג", איני מבקש מכם מצוה אלא עיקר המעשה הוא בלב, כי רחמנא ליבא בעי, שיש בה חסרון כיס, ואחד המרבה ואחד הממעיט ובלבד שיכוון לבו לשמים. והראיה - **המים**, שאין בהם חסרון כיס, ובכל זאת אפשר לקיים בהם מצוה גדולה זו של ניסוך המים.

והוסיף לבאר בזה:

ענין מצות ניסוך המים הוא גם להראות שכל אחד אף עני שבעניינים יכול לזכות ולבקש מ הקב"ה גשמי שנה, פירוש שיתן לו שנה טובה וברכה מרובה, אף שאינו יכול להרבות בקרבנות ולא בצדקה, משום שאחד המרבה ואחד הממעט ובלבד שיכוון לבו לשמים, ורחמנא ליבא בעי, שכל מעשי האדם יהיו לשם שמים. שאם אתה מנסך בלבד לשם שמים נמי תתברך בגשמי שנה.

"וילמד מזה האדם שבכל דבר ודבר אם יעשה לשם שמים הוא אדם השלם שמעשיו רצויין ובשבילו נברא העולם. אבל אם אינו עושה לשם שמים אז הוא הבל הבלים, ואף אם עושה דבר טוב לפעמים, אם אינו לשם שמים רק מצד שנוגע לו, ג"כ אינו כל כך טוב, ואף אם יקריב כמה קרבנות אינו כלום כיון שמעשיו אינם רצויין".

"וזהו טעם השמחה בניסוך המים יותר מכל מצוות שבתורה, שזה מחזק כל אדם ומלמדו שיכול להשיג השלימות במה שזיכהו השי"ת שהן בכל מעשיו אף בלא חסרון כיס".

מוסרי ד' מינים

בפיוט יוצר ליום שני "אהלל בפה ולשון לשומע קול לחשון, כנם ולקחתם לכם ביום הראשון".

אפשר לפרש על פי מאמר חז"ל במדרש (ויק"ר ל, יג) שהאתרוג דומה ללב, הדס לעינים, לולב לשדרה ועלי ערבה לשפתים. והענין כי אחרי אשר קבלנו עלינו ביום הקדוש העבר לטוב להיטיב מעשינו, נתן לנו השי"ת בטובו מצות ד' מינים שהם יזכירונו על עיקרי חובותינו, הן המה השערים דרך שמה יבואו הצדיקים אל בית ה' להשיג שלמות

הנרצה, **ראשון** תחלה ולקחתם לכם פרי עץ הדר הדומה ללב, לעוררנו, כי עיקר הכל **לב טוב**, כמו שאמרו חז"ל באבות (פ"ב), על כן ישתדל לקדש ולטהר את לבו כי רחמנא לבא בעי וכו'.

השני לולב שיהיה נגד עיני האדם לקדש את "שדרתו" בקדושת ישראל, דהיינו לכפוף ולהכנע בפני מי שראוי לכך ולעומת זה יהיה זקוף ועומד במקום שראוי להגביה עצמו בדרכי ה', לא יבוש מפני המלעיגים ולא יחות מפני כל הרוצים להעבירו על דעת קונו.

השלישי הדס לעוררו על קדושת העינים, לבלי הסתכל במה שלא הורשה ושלא להיות גבה עינים. וכתוב (תהלים לג, יח) הנה עין ה' אל יראיו, והמלצתי כמו השי"ת כביכול מסתפק במועט כי גם הממעט אם לבו לשמים חשוב ויקר בעיני השי"ת (סוף מנחות), כן יראיו יש להם בחינת עין טובה של המקום ב"ה להסתפק גם במעט אשר לפניהם והיינו עין ה', ליראיו.

הרביעי ערבה דומה לשפתים (היינו העלים), לעוררנו על קדושת הפה והלשון, להתרחק מכל דבור אסור. ומה נעים לפי זה מה שאמרו חז"ל (סוכה פ"ג מ"ג) שאין כשר לערבה אלא אם עלה שלה חלק ולא הצפפה שמלאה חידודין כמגרה, להורות כי השפתים המצפצפין וחידודים בפיהם הבוטים כמדקרות חרב, פגול הוא בעיני ה'. ועל כן עיקר הטוב לאדם לקיים מה שאמרו חז"ל (חולין פט.). האמנם אלם, מה אומנותו של אדם בעולם הזה ישים עצמו כאלם, ורק צדק תדברון תורה ותפלה, כי בדברי רשות קשה מאוד להשמר על כל פנים מאבק לשון הרע, וביותר צריך זירוז על זה בעתות הקדש שהעם פנויים ממלאכתם ובישבם בטל בישיבת כנסיות של עמי הארץ, אין קץ לדברי רוח וברוב דברים לא יחדל פשע (מדלי י, יט). ונמצא לשוא נטלו ארבעה מנינים כי מוסר היוצא ממנו לא לקחו.

ולדעתי על זה מזהיר מדרש חז"ל (ויק"ר שם א) בפסוק ולקחתם לכם ביום הראשון ר' אבא ב"כ פתח (משלי ח, י) קחו מוסרי ואל כסף. הכוונה נראה כי חז"ל הורונו שמלת "ולקחתם" אין הוראתה על הקיחה בכסף דווקא כי אם מלשון "לקח" טוב, שפירושו למוד, וזה העיקר המכוון בנטילת ארבעה מינים, לא רק להראות שמפזר כסף

לרוב על המצוה כמנהג ישראל קדושים, כי בזה לבד לא ירצה, ואפשר גם פגול הוא, אם תוכה רצוף מחשבת גאווה וכבוד, אבל העיקר "ולקחתם לכם", שתקבלו לקח ומוסר טוב היוצא מארבעה מינים הנ"ל, שתקדשו עצמכם בד' דברים שעליהם ירמזון, וזה שאמר במדרש ולקחתם לכם וכו', קחו מוסרי ואל כסף.

ועל כן יזדרז האדם ביותר ביום הקדוש הזה לקדש פיו בשירות ותשבחות לה', ובזה יראה לדעת כי לקח והשיג המוסר היוצא מד' מינים. וזה שאמר הפייטן "אהלל בפה ולשון וכו' כנס ולקחתם לכם ביום הראשון".

(דרשות רבנו יוסף נחמיה קורניצר)

*

ולקחתם לכם ביום הראשון וגו' ואיתא במדרש תנחומא (אמור כב) וכי ראשון הוא והלא ט"ו יום הוא ואת אמרת ביום הראשון אלא ראשון הוא לחשבון עונות. וצ"ב מפני מה דווקא היום הראשון של סוכות הוא "ראשון לחשבון עונות"?

על כך אמר בעל "תפארת שלמה" הרבי של ראדומסק:

בשעה שהשטן בא בימים הנוראים ומביא את הצרורות הכבדים ומתחיל לפרט את החטאים שחטא כל יהודי במשך כל ימות השנה, מתייצבים מליצי היושר וטוענים, שכל אותם החטאים לא חטאו ישראל אלא בשוגג, בטעות, ועל כן ראוי למחול להם, שכן לא הם, אלא הוא, השטן ויצר הרע, הוא שפיתה אותם בשקרים ובדברי תרמית שונים להאמין כי העבירות הללו אינן עבירות כלל, והם האמינו לו ונתפתו לשקריו...

משיב על כך השטן: מפני מה הם מניחים לרמות אותם דווקא בשעה שמסיתים אותם לרעה? האם בעסקי ממון שלהם הם גם כן תמימים כאלה ומאמינים לכל אחד על דברתו? אם ידרוש אחד מחברו שיתן לו בעד חפץ ששוויו עשר פרוטות כפלים מזה, וכי יתן לו?

ובתורת פשרה בין שתי הטענות הללו מחליטים, ש ימתינו כמה ימים ויערכו נסיון בשביל לקבוע, אם היהודים הם קלי אמונה רק בשעה שהם באים לקנות את עבירותיו של יצר הרע, או קלות אמונתם זאת מתגלה גם בעניינים אחרים...

והנה, בשעה שיהודים יוצאים לאחר יום כיפור לקנות את ארבעת המינים והם משלמים בעדם מחירים גבוהים, וביום הראשון של סוכות הם באים לבתי הכנסיות ואתרוגיהם עם לולביהם בידיהם, מראים לו לשטן, כי גם בדיני ממונות מניחים היהודים שירמו אותם, והא ראייה, האתרוגים והלולבים הללו, ששילמו בעדם מחירים גבוהים כל כך, אם כי המצרכים האלה יש להם ערך מועט ביותר, וגוי לא היה נותן בעד ארבעה מינים אלו אפילו עשר פרוטות, ואם כך, הרי שוב אפשר להאמין, כי גם בעבירות הניחו לו ליצר הרע לרמות אותם וקיבלו אותן כסחורה טובה.

לאחר ההוכחה המשכנעת הזאת, שאין לו לשטן מה לטעון כנגדה, כל הצרורות הקודמים של עבירות נמחקים ומתבטלים - ו"ראשון לחשבון עונות", מן היום הזה מתחיל חשבון חדש, רישום חדש.

קהלת

מנהג ישראל לקרא ספר קהלת בשבת חול המועד סוכות (או בשמיני עצרת).

ובראשונים ומפרשים נתנו כמה טעמים לזה :

א) המחזור ויטרי כ' עפ"י הגמרא עירובין (מ.) "תן חלק לשבעה וגם לשמנה (קהלת יא, ב) תן חלק לשבעה - אלו שבעת ימי החג, וגם

לשמנה - זהו שמיני של חג". וכיון שמקרא זה נאמר בקהלת לכן קוראים זה בחג הסוכות.

ב) הרוקח כ' שיש אומרים ששלמה המלך ע"ה אמר הדברים בסוף שנת השמיטה בסוכות כשהיה קורא פרשת הקהל ואחר כך אסף הדברים בספר מיוחד, ולכן נקרא שמו קהלת על שם הקהל את העם וגו', וכן במלכים (א' ח, ב) כתיב ויקהלו אל המלך שלמה וגו' בירח האתנים בחג. (ועיין ענין זה ג"כ באבודרהם).

ג) הלבוש בסימן תרס"ג ס"ב כ' הטעם - לפי שקהלת משבח את השמחה ומזרז את הבריות שישמחו בחלקם ולא ירדפו אחרי ריבוי הממון לכן קוראים אותו בזמן שמחתנו.

והמשנה ברורה בסי' ת"צ (סקי"ז) כ' "ובסוכות - קהלת, מפני שהם ימי שמחה וכתיב בקהלת ולשמחה מה זו עושה".

והפרי מגדים (בספר המגיד 9 הוסיף, שלכן קוראים אותו בחג הסוכות שבו מצוה של שמחה להודיע ולהודיע איזו שמחה היא שמחה של מצוה אשר היא רצויה וראויה, ואיזוהי שמחה שאינה של מצוה ויש לדחותה ולפוסלה.

*

ועתה נציג כמה פרפראות ולמודי מוסר מדברי המפורשים על קהלת:

מה יתרון לאדם בכל עמלו שיעמל תחת השמש (א, ג).

לכאורה - שאל רבי ישראל מאיר הכהן מראדין בעל ה"חפץ חיים" - היה צריך להיכתב: "מה יתרון לאדם שהוא עמל" ומדוע כתב "שיעמול"?

והסביר זאת ה"חפץ חיים" על פי משל:

אדם אחד שלח את משרתו אל השוק לקנות דבר מה, וכאשר שב המשרת אל בית אדונו התברר כי קנה סחורה רעה מאד. הכריח בעל

הבית את המשרת לשוב אל השוק להחזיר את הסחורה הגרועה שקנה ולקנות אחרת במקומה. והוכיח בעל הבית את המשרת בדברים: הלזה יקרא שליח? משרת שלא בודק את טיב הסחורה שאותה הוא קונה אינו ראוי לשרת את בעל הבית!

כן הוא גם הנמשל - אמר ה"חפץ חיים" - כאשר אוסף האדם בימי חייו בעמלו שהוא עמל סחורה רעה, יהיה מוכרח אחר כך לחזור מהעולם העליון בחזרה כדי שיקנה לעצמו תורה ומעשים טובים.

משום כך אמר הכתוב "מה יתרון לאדם בכל עמלו שיעמול תחת השמש", וביאורו שהוא עוסק בעמל כזה שיצטרך עבור זה לשוב ולעמול פעם אחרת.

ועד"ז פירש גם את הפסוק:

הולך אל דרום וסובב אל צפון סובב סובב הולך הרוח ועל סביבתיו שב הרוח (א, ו).

תכלית האדם לזכות ולהיות "הולך אל דרום", דהיינו להרבות חכמה, כמו שאמרו חז"ל בגמרא מסכת בבא בתרא (דף כה) הרוצה שיחכים ידרים, אולם כאשר שואלים אדם מדוע אינך לומד תורה, מדוע את המבטל את זמנך יום אחרי יום? משיב אותו אדם כי הוא "סובב אל צפון", דהיינו הוא מחפש את פרנסתו ככתוב בגמרא שם שהרוצה להעשיר יצפין.

אלא - אמר ה"חפץ חיים" - שאותו אדם "סובב סובב", מחפש ומחפש עד ש"הולך הרוח", מגיע זמנו של אותו אדם להיפטר מן העולם ורוחו שבה אל האלוקים כשהוא ערום ממצוות וממעשים טובים.

לאדם כזה אין כל תקנה אלא "על סביבתיו שב הרוח", מבית דין של מעלה שולחים אותו בחזרה אל העולם הזה כדי שישג את כל אשר החסיר.

אמרתני אני בלבי לכה נא אנסכה בשמחה וראה בטוב (ב, א).

במדרש (אותיות דרבי עקיבא) נאמר: "אנסכה בשמחה וראה בטוב", אנסכה בשמחת בית המקדש, אף שיחרב שמח אני ורואה בטוב לפי שיודע אני שיחזור ויבנה.

מדרש זה הסביר הגאון רבי יחזקאל סרנא על פי משל:

אדם אחד קנה כרטיס הגרלה ומספרו זכה בגורל בסכום כסף גדול. שמח האיש שמחה גדולה וכינס את כל אוהביו ובני משפחתו למשתה גדול.

בעיצומה של החגיגה הגדולה ניגש אליו קרוב משפחתו וביקש: הראה נא לי את שטרות הכסף בהם זכית.

ברצון הייתי מראה לך - השיב בעל הבית - אלא שעדיין אינם ברשותי. אם כך - תמה קרובו - לשמחה מה זו עושה?... והרי לא קיבלת דבר?

אמת - ענה בעל הבית - שטרות הכסף עדיין אינם ברשותי, אבל הגיע אל ביתי מברק המבשר כי הכרטיס שבבעלותי הוא זה שעלה בגורל, על כן אף שעדיין לא קיבלתי דבר אני שמח שמחה גדולה במברק אשר קיבלתי.

כן הוא גם הנמשל - אמר רבי יחזקאל - אמת שבית המקדש חרב בעוונותינו, אבל כבר הודיעונו הנביאים כי בית המקדש השלישי יבנה במהרה בימינו, ואף שעדיין לא נבנה אבל על כל פנים כבר קבלנו מברק...

מה יתרון העושה באשר הוא עמל (ג, ט).

פיי בס' מלא העומר, שאין יתרון ל"עושה" מצוות ומעשים טובים, אם עשיי זו מתלווה אליה הרגשתו שהוא "עמל", שהוא יגע וטורח, מי שאינו נהנה מן המצוות אין לו יתרון.

ובדרך זו פיי המגיד מדובנא זצ"ל את הפסוק (ישעיה מ"ג) ולא אותי קראת יעקב כי יגעת בי ישראל במשל ידוע:

משל למה הדבר דומה, לאיש שנסע בדרך ועמו ארגז מלא אבנים טובים ומרגליות, שנישא על ידי נער העוזר על ידו.

כאשר הגיעו למחוז חפצם בקש האיש לשלם לנער שכר ההובלה - והנער תובע שכר יותר גדול. וטוען הנער שהארגז כבד מאד ועבודת ההובלה קשה עליו. זועק האיש אם כן שכבד הוא הארגז אין זאת אלא שהחליפו בדרך את המזוודה - כי ארגז שלי מכיל אבנים טובות ואינו כבד ולא קשה משאו.

וזהו מה שצועק הנביא - ולא אותי קראת יעקב כי יגעת בי ישראל - אם יגעת בתפלתך ועבודת ה' שלך, סימן הדבר שלא אותי קראת - כי מי שקורא ועובד להשי"ת באמת לא ייעף ולא ייגע בעבודתו.

סוף דבר הכל נשמע את האלקים ירא ואת מצותיו שמור כי זה כל האדם (יב, יג).

ה"חפץ חיים" מביא בספריו כמה וכמה פעמים את שמובא בספרים הקדושים שתרי"ג המצוות הן כנגד איברי האדם. כנגד רמ"ח מצוות עשה יש באדם רמ"ח איברים, וכנגד שס"ה מצוות לא תעשה נבראו בו שס"ה גידים.

אם האדם מקיים את כל התורה ותרי"ג מצוותיה, אז נפשו שלימה בכל, אבל אם ח"ו יהיה מזלזל בדבר מצווה, אז לעתיד לבוא יחסר לו אבר אחד כנגד המצווה שבטל!.

על פי זה ניתן לבאר גם את הכתוב: "סוף דבר הכל נשמע" - לעתיד לבוא יתגלה לעין כל בכל אדם אם שמר מצוות כראוי אם לאו.

"את האלקים ירא" - מלעבור על מצוות לא תעשה.

"ואת מצותיו שמור" - אלו מצוות עשה.

"כי זה כל האדם" - בקיום כל התרי"ג מצוות תלוי כל האדם - רמ"ח אבריו ושס"ה גידיו.

*

הנה התחיל המגילה ב"הכל הבל", וקשה לומר על בריאת העולם מעשי ה' וכל ענינו שהוא הבל, ופי' מו"ר הגאון רבי משה פיינשטיין זצוק"ל, שהכוונה הוא שבלי יראת ה' הוא הבל, אבל עם יראת ה' יש תכלית גדול בעולם, וכן הוא הפירוש בפסוק (ירמיה ט, כב) אל יתהלל חכם בחכמתו ואל יתהלל גבור בגבורתו אל יתהלל עשיר בעשרו כי אם בזאת יתהלל המתהלל השכל וידע אותי. ותיבת המתהלל לכאורה מיותר ואינו מובן, רק הכוונה שהמתהלל בדברים הנזכרים חכמה גבורה ועושר, יכול להתהלל רק באופן של השכל וידוע אותי, כשעושה מצות ה' ביראת ה'.

ועוד צריך להבין מהו את האלקים ירא **ואת** מצותיו שמור, דלכאורה הוא דבר אחד, דמאחר שיש לו יראת שמים הוא מקיים מצותיו. והפירוש הוא שלא יהא לו יראת ה' לפי דעתו מה שהוא משער ומה שנדמה לו, רק לפי דרך התורה, ואף שחושב שיותר טוב לו יראת ה' בדרך אחר כאשר הרבה בעונותינו הרבים עושים שיטות ואומרים שכוונתם לשם שמים ויתרבה כבוד ה' ועושין היפך מכוונת ה' ותורתו.

ובזה פירש למה דווקא כשאמרו בני ישראל נעשה ונשמע (שמות כד, ז) נאמר עליהם השבח הגדול (שבת פח.). מי גילה רז זה לבני. ועל מה שכתוב לעיל כל אשר דבר ה' נעשה (בלי נשמע) לא נאמר שבח זה. כי בנעשה לבד כל אחד יכול לפרש הנעשה לפי דעתו ושכלו שזהו מה שה' רוצה ועושה אותו לכבוד ה' - ובאופן זה הרבה פעמים אדם אינו מתכוין לרצון ה' האמיתי, וטועה, וכמו שמצינו בטעות של דור אנוש שעבדו לצבא השמים וחשבו שזה כבוד ה', ע"י ברמב"ם הלכות עבודה זרה (פ"א ה"א).

אבל נעשה ונשמע הפירוש הוא, שהבטיחו בני ישראל לעשות רק מה שישמעו מחכמי התורה בכל דור ודור, ושיאמרו להם על פי קבלה מדור דור, ורק זה הוא קיום התורה לא להיות נכשלים אחרי היצר ח"ו.

הושענא רבה

בספרי הראשונים וקדמונים כבר מוזכר יום שביעי של חג כיום נורא, ונקרא יום ערבה ויום הושענא רבה, ובספר סדר היום כתב הטעם, מפני שמאריכין בו בענין הושענא, ולהיות היום הזה נורא מאד ובו נחתמים כל הספרים כולם והפסקי דינים ניתנים ביד כל תובע ומשטין, ולכן צריך להרבות בו בצדקה, תפלה ותחנונים, לעורר הרחמים העליונים, ירחמו עלינו ויחתמו אותנו בספר חיים, ובספר צדיק לגאולה וישועה.

וענין חתימת הדין, מקורו בזוהר הק' פי' צו (דף לב.), ביומא שביעאה דחג הוא סיומא דדינא דעלמא, ופתקין נפקין מבי מלכא, וגבורין מתערין, ומסתיימי בהאי יומא.

[ובענין אימתי הוא מסירת הפתקין (קוויטעל), יש מאמרים חלוקים, בספר הזוהר כ' במאמר הנ"ל, שהוא בליל הו"ר, ובפי' ויחי נראה שהוא בשמיני עצרת, דכ' שם שתולין לאדם שעשה תשובה לעשות תשובה שלמה עד שמיני עצרת, וביאר האריז"ל בס' פרי עץ חיים בשער הכוונות, כי אף שנמסרו הפתקים בהו"ר לא ניתן להם רשות לפעול המשפט והעונש הכתוב בהם עד יום שמיני עצרת, כדי לתת עוד זמן שישובו בתשובה ביום הו"ר, ולכן צריך ליזהר האדם ולכוון דעתו מאד בתפלת הו"ר, ובכל מעשיו ביום ההוא להשלים מעשיו ולשוב בתשובה וכו'].

ועיין בספר יסוד ושורש העבודה שער האיתון (פט"ז) ג"כ ענין הנ"ל, שאף על פי שנמסרו הפתי' לשלוחין ביום הו"ר, עדיין לא ניתנה רשות לפעול דבר עד שמיני עצרת.

ובירושלמי מס' ראש השנה (פ"ד ה"ח) איתא אמר רבי יונה כתיב (ישעי' נח, ב) ואותי יום יום ידרושון זו תקיעה וערבה, ובפ"י הקרבן העדה כ' שני ימים בשנה הכל דורשין את ה' מקטנים ועד גדולים, והם יום טוב של ראש השנה, ויום שביעי של ערבה, שהכל שומעין תקיעת שופר, והכל נוטלין הערבה, ובפ"י ידי משה כ' מפני שר"ה הוא תחילת דין והו"ר חתימת גזר דין.

ובספר מטה משה אות תתקנ"ז כ' בשם המדרש "אמר הקב"ה לאברהם אני יחיד ואתה יחיד, אתן לבניך יום המיוחד לכפר בו עונותיכם, וזהו יום הושענא רבה".

ופירש כי שם אהי"ה בגימטריא כ"א, ואברהם יחיד בכ"א דורות מאדם הראשון, והו"ר כ"א ימים לחדש תשרי, אמר לו הקב"ה לאברהם אם אין כפרה לבניך ביום ראש השנה, יהיה ביום הכפורים, ואם לאו יהיה בהושענא רבה.

*

ומפני חשיבותו כיום כפרת עונות כבר מובא בספרי הפוסקים כמה מנהגי יום הכפורים שנהגו גם ביום הושענא רבה:

א) בשלחן ערוך (סי' תרס"ד) כ' ומרבים קצת בנרות כמו ביוה"כ, ובמשנה ברורה שם (סק"ז) כ' "לפי שבחג נידונין על המים וכל חיי האדם תלויין במים, והכל הולך אחר החיתום".

ב) והרמ"א שם כ', והמדקדקים נוהגים לטבול עצמן קודם עלות השחר כמו בערב יוסה כפורים, ובמשנ"ב שם (סק"ח) כ', וטוב יותר לטבול מבערב כדי ללמוד תורה כל הלילה בקדושה.

ג) וברמ"א שם כ' עוד, ויש נוהגים ללבוש הקיטל כמו ביוה"כ.

ד) במס' ברכות (דף לד.) מובא בתוספות שנהגו לומר בקול רם ז' פעמים ה' הוא האלקים, כמו במוצאי יום הכפורים.

ובמחזור וויטרי הוסיף וכ', לפי שביום הכפורים נחתם לחיים דיננו, והיום נתקיים בחתימת החיים, ושכינה עולה למעלה בערבות.

ויש להוסיף ולומר גם פסוק ראשון שמע ישראל, וברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד.

ה) וכבר נהגו בני ישראל קדושים להאיר אור ליום הושענא רבא להיות נעורים כל הלילה ולעסוק בתורה ותפלה כדי שיוכלו לזכות לחתימה טובה ביום המחרת כשיוצאין הפתקין מבי מלכא (כמבואר מזוה"ק לעיל).

וכבר מביא השבלי הלקט שיש נוהגין בליל יום ערבה להיות נעורין כל הלילה, ויושבין ועוסקין בתורה, ויום ערבה הוא יום חתימת הדין כיום הכפורים, והמגן אברהם (בסי' תרס"ד) מביא זה כמנהג פשוט בכל תפוצות ישראל.

ובענין סדר הלימוד, השבלי הלקט מביא המנהג לקרות כל התורה מבראשית עד וזאת הברכה, ורבינו האבודרהם זצ"ל ג"כ כותב שבליל הו"ר נוהגין מקצת אנשים לקרות כל התורה, ומביא הטעם עפ"י הגמ' ברכות (ח.) שלעולם ישלים אדם פרשיותיו עם הצבור שנים מקרא ואחד תרגום, ואפשר שלא השלים כו', ועיין מש"כ בזה.

ומנהג המקובל אצל רוב קהלות ישראל עפ"י האריז"ל ותלמידיו, לקרות ספר דברים מספר תורה, שהוא משנה תורה, (והרבה טעמים נאמרו עפ"י סוד).

והגאון רבי יעקב עמדין זצ"ל בסידורו כ', שזה זכר למה שהיה המלך קורא במוצאי שביעית.

וכשגמרין הקריאה הרבה נוהגין לומר כל ספר תהלים בהתעוררות, (עי' בספר סדר היום).

וטעם להיות נעורין לעסוק בתורה ותהלים, כתבו שהוא מכיון שהיום אושפיזא של דוד המלך ע"ה, ודוד המלך הי' נעור ולא ישן בלילה, והי' קם בחצות ללמוד תורה, ולומר שירות ותשבחות, ע"כ גם אנחנו נוהגין כן כדי לעורר המדה שלו.

הושענות

א את השם "הושענא רבה" פירש הדברי חיים מצאנז זצ"ל בשלשה אופנים:

א] דהנה רבה פירושו גדול, ויכולים להסביר כך: הגדול יושיענו - והיינו הקב"ה שהוא גדול מכל, אנו מצפים לישועתו.

ב] שהישועה תהיה גדולה.

ג] בלשון בקשה שהי' תושיע את הגדול, והיינו בני ישראל הנקראים בני בכורי ישראל, וסיים הדברי חיים שאנו זקוקים לכל הג' פירושים ביחד.

ב הושע נא למענך אלוקינו.

מה פירושה של תחינה זו? שאל הצדיק רבי משה טייטלבוים, בעל הישמח משה, ומה הוא הלמענך?

אלא ניתן לבאר זאת על פי משל, במדינה אחת חי מלך גדול ששלט ביד רמה על מדינות רבות, יושב היה המלך בארמונו ומשם ניהל את כל עסקי הממלכה בתבונה בחסד וברחמים.

יום אחד נתפרסם כרוז כי המלך חפץ להיטיב עם קהל נתיניו ומשום כך עומד הוא לצאת אל עיר רחוקה ולשהות בה חודש ימים, ובזמן שהותו בעיר יקבל המלך את קהל האזרחים, ישמע את מבוקשם ויקשיב לכל צרכם, כל אדם הזקוק לדבר מה יוכל לבוא באותם ימים ולשאול מהמלך ככל העולה על ליבו.

וכך היה, המלך הגיע בראש פמליה נכבדה אל אותה העיר, שם השתכן בטירת השר הממונה על העיר ועד מהרה השתרך תור ארוך של אזרחים על תח בית אכסניית המלך, איש איש ומבוקשו.

כעבור כחודש ימים יצא כרוז מאת המלך המכריז כי המלך עומד לשוב אל ביתו שבעיר הבירה, על כן אם נתורה משאלה למי מאנשי המקום יזדרזו ויפנו את מבוקשם בטרם יעזוב המלך את המקום.

ביום בו עמד המלך לשוב אל ביתו, ממש ברגע האחרון הגיע אדם אחד כשהוא מתנשם ומתנשף וביקש לדבר בדחיפות עם המלך.

שמע המלך את הדבר וחמתו בערה בו, מדוע התרשלת עד עכשיו - הטיח בו המלך - האם לא ידעת שאני כאן?; מדוע התעצלת וחיכית עד לרגע האחרון ממש, כאשר המרכבה כבר מוכנה ואני עומד לנסוע.

אדוני המלך - השיב האיש - אל נא תכעס עלי, שכן אינני כשאר האנשים שבאו אליך, כולם באו אליך כדי לבקש בעד עצמם, ואילו אני באתי לבקש בקשה בעד המלך וטובתו.

שמע המלך את דבריו של האיש שנאמרו באמת ובתמים, וכעסו נהפך מיד לטובה, על כן ציוה כי יתנו לאיש מלא חופניים מטבעות זהב כפרס על נאמנותו למלך.

כן הוא גם הנמשל, הקדוש ברוך הוא נמצא וקרוב אלינו בכל הימים הקדושים הללו, כמו שכתוב דרשו ה' בהמצאו קראוהו בהיותו קרוב, אלו עשרת ימי תשובה, ולאחריהם בימי הסוכות, כאשר בורא העולם מצוי בקרבנו, כמו שנאמר כי יצפנני בסוכה, כל אדם יכול בימים אלה לשאול את מבוקשו ככל העולה על רוחו.

ביום זה, יום הושענא רבה, הוא היום האחרון שבו המלך מצוי וקרוב לנו, אנו מתעוררים ובאים אל שער המלך בבקשה, האין זו בושה לבוא עכשיו? מדוע זה התעצלנו וחיכינו לרגע האחרון?

משום כך אנו אומרים "הושע נא למענך אלוקינו הושע נא", הבקשה שיש בפינו אינה עבורנו אלא למענך אלוקינו.

ג) הושענא למענך אלוקינו - הושענא למענך בוראנו, יש לפרש עפ"י מה שכי' התוספות יום טוב בפ"ז דברכות, דבברכת המזון אומרים נברך אלוקינו (מדת הדין), ובברכת התורה אומרים ברכו את ה' (חסד), משום דמזונות בדין מאן דיהיב מזוני יהיב חיי, א"כ אומרים הושענא למענך אלוקינו במדת הדין, משום דהושענא בוראנו וכיון שבראתנו מאן דיהיב חיי יהיב מזוני.

(טל השמים)

ד) הושענא למען בריתך, בגמ' ברכות (ה). נאמר ברית במלך ונאמר ברית ביסורין מה מלח ממתק את הבשר אף יסורין ממרקין את הגוף, והרה"ק מרימנאו זצ"ל אמר קיי"ל מאכל שאינו נאכל מחמת מלחו אינו מאכל אדם, וכמו כן יסורין, אם יש יסורים לבני ישראל שאין יכולין לסבול אותם, כמו ביטול תורה ותפלה, הוה כמו מאכל שאינו נאכל מחמת מלחו, ולזה אנו מתפללים הושענא למען בריתך, שאתה ה' כרת ברית עם המלח והיסורים וראה גודל היסורין שאין לך יום שאין קללתו מרובה, וכמה ביטול תורה תפלה ועבודה יש והושענא למען בריתך.

(הרה"ק מוהרש"ל מלענטשנא זי"ע)

ה) הושענא למענד אלקינו - למענד גואלנו. בסי יסוד ושורש העבודה כי לפרש מה שאומרים בעשיית זכרנו וכו' למענד אלקים חיים, שיכוין - רבשיע בשביל האמונה שאנו מאמינים ביחוד שמך המיוחד שאתה לבדך אלקים חיים ואין זולתך, ראוי שתכתבנו בספר החיים - וכן יש לפרש שהושענא בזכות זה שאנחנו מ אמינים שאתה אלקינו ושאו מצפים כל יום ומאמינים שאתה גואלנו הושענא.

ו) הושענא למענד דורשנו - בסי טל השמים כי לפרש על פי הגמ' שבת (פ.ט.) שהקב"ה החזיר התורה על כל אומה ולשון ולא רצו לקבלה, עד שהביאה לעם ישראל וקבלה בשמחה - ועיי שקבלנו התורה ירדה שנאת האומות עלינו ואנו סובלים כאלפיים שנה מפני שה' בחר בנו ודרש אותנו.

וזהו הושענא למענד דורשנו, שדרש אותנו מכל האומות.

ולפי דרכו יכולים לפי גם למענד בוראנו, דידוע הגמ' טוב שלא נברא משנברא כו' (עירובין יג:), והיינו למענד בוראנו עכשיו שבראתנו הושענא.

ז) הושענא פרחים להעצימה - מרומז לבני הנעורים, כלשון פרחי כהונה (יומא), שיפרחו בכל טוב, ולהעצים אותם ולחזק אותם שיהיו בריאים ושלמים.

ח) הושענא דגן מדלקת - גם זה מרומז על בני הנעורים כלשון הכתוב (זכרי' ט, יז) דגן בחורים, ומתפללים שתציל אותם מהרהור היצר הרע, וכל תאות רעות, שלא ידלק בהן היצה"ר ח"ו.

(באר משה)

ט) הושענא גולה וסורה - דהנה אף אם בני ישראל הם בגלות, מ"מ כל זמן שהם דבוקים בה' והולכים בדרכי התורה אין גלותם קרויה גלות, אבל אם בהיותם בגולה סרו מני הדרך והם נמשכים אחרי הנסיונות של כובד הגלות, וסרו מדרכי ה', אז הם נמצאים באמת בגלות, וזהו הושענא **גולה** שגלינו מארצנו ונתרחקנו מזבול קדשנו ותפארתנו, ולא עוד אלא **וסורה** שגם סרנו מדרך האמת.

(דברי יואל)

י) למען פארך - פעם אחת הרב הק' מבארדיטשוב בעל קדושת לוי זצוק"ל, המליץ טוב בעד בני ישראל ואמר, רבש"ע מוכרח אתה למחול עונותיהם של ישראל, ואם תמחול להם הרי טוב, ואם לאו ח"ו אני אגלה הסוד, שכביכול אתה לובש תפילין פסולים, דאיתא בגמרא ברכות (ו.) שהקב"ה מניח תפילין, ומאי כתיב בהו מי כעמד ישראל גוי אחד בארץ, ואם אינך מוחלם אינם קרוים גוי אחד, ועפ"ז פי' הרה"ק מרוזין זצ"ל, הושענא למען פארך, שהתפילין נקראין פאר (ברכות יא.), שאנו מתפללים שהקב"ה יעשה למען פארו אלו התפילין, וימחל עונותיהם של ישראל כדי שיהיו התפילין שלו כשרים.

[ובזה פי' ההמשך למען סודך, למען עוזך, למען פארך, דהיינו שאגלה הסוד וגם עוזך, שנא' נשבע ה' בימינו ובזרוע עוזו וקאי על התפילין (ברכות שם), למען פארך, שיהיו כשרים].

יא) הושענא ציון המצוינת, הושענא קדש הקדשים, ויש לדקדק על כפל הלשון, ציון המצוינת, דבכל מקום שזכר ארץ ישראל בשם ציון נקראת ציון לחוד, ולמה כאן נקראת ציון המצוינת, ויל"פ שנבאו על אחרית הימים דורנו דור יתום שיעמדו פושעים לקחת את ציון לעצמם בלי שמירת תורה ומצות, וכשיתפללו דור אחרון למשל אור חדש על ציון תאיר, וכדומה, יחשבו שעל ציון זה סובב הכונה ח"ו, לזה נתן

סימן שהיא ציון המצוינת, קדש הקדשים, מצוין בקדושת ארץ ישראל, ע"י שמירת תורתנו הקדושה.

יב) ההרוגה עליך, ונחשבת כצאן טבחה - כל ישראל מוכנים למסור נפשם על קידוש שמו ית', הכי יסכים שום איש להיות גוי, אלא המדרגה הוא "ונחשבת" שהיא חשיבות אצלם להיות כצאן טבחה.

(דברי שמואל)

ובאופן אחר קצת, פ"י בס' דברי יואל, שלשון ונחשבת הוא מלשון חשיבות, וגם לשון מחשבה, וזהו החשיבות והתפארת של כל איש ישראל אצל הקב"ה, אם מייחד את דעתו ומחשבתו אליו, ומשים אל לבו איזה פנים יש לו לפני ה' היודע ובוחר מחשבות כליות ולב, ורואה מצבו, וצריך כל אדם להתבונן ולדבק מחשבתו בבורא ית' ולמסור נפשו אליו במחשבה שבלב, וזהו ונחשבת כצאן טבחה, דמה שמייחדין דעתן ומחשבתן למסירת נפש לה', היא חשיבותן של ישראל.

רמזי ארבעה מינים

א) אתרוג בגימטריא תר"י, וביחד עם הג' מינים: לולב, הדס, וערבה, בגימטריא תר"יג, לומר לך שכל המקיים מצות לולב כאילו קיים כל התורה.

(ענף יוסף)

ב) במסכת סוכה (דף מה) דרשו חז"ל "אמר רבי אבהו אמר רבי אלעזר כל הנוטל לולב באגודו והדס בעבותו מעלה עליו הכתוב כאילו בנה מזבח" - והנה מצינו דבר פלא המזבח, היה שטחו ל"ב אמה על ל"ב אמה, העולה 1024, והמלים "אתרוג לולב הדס ערבה" עולה בגימ' 1024.

ג) לולב בגימ' חיים, לרמזו למי שקונה אתרוג עם לולב נאה, זוכה לחיי עולם הזה והבה.

(מהרי"ל)

ד) שלשה קשרים בלולב כנגד שלשה אבות, ששים ושמנה עלים של לולב וגי' קשרים, כנגד שבעים ואחד סנהדרין.

(שם)

ה) יש אומרים, ששים עולים בלולב כנגד ששים אותיות שבברכת כהנים.

(תניא רבתי הל' לולב)

ו) פרי עץ הדר בגימ' אתרוגים, עבת בגימ' ועצו דומה לקליעה, עץ בגימ' אלו ההדסים.

(דקח)

ז) פרי עץ הדר סופי תיבות י'צ'ר', רמז למה שאמרו חז"ל (בר"ר טו, ז) פרי שאכל ממנו אדם הראשון אתרוג הי'.

(מנחה בלולה)

ח) לולב ר"ת ויטהר ליבנו ליעבדך ב'אמת.

(בית אברהם)

ט) רמז נאה בעני לולב הובא בס' אדרת אליהו מהגאון מווילנא זצוק"ל: ספר דברים - משנה תורה, כולל כל התורה, וחמשה פסוקים הראשונים הם הכולל של כל ס' דברים, והם כנגד חמשה חמשי תורה, בארבעה פסוקים ראשונים יש רמ"ח אותיות כנגד רמ"ח מצות עשה.

וכי שלולב ג"כ כולל רמ"ח מצות עשה.

י) מובא בספרים (עי' בני יששכר) שבחמשה עשר בשבט יש להתפלל ולכוון על אתרוג נאה ועל הד' מינים, ויש בזה רמז נפלא, כי "חמשה עשר בשבט" עולה בדיוק כמנין "לכוון על אתרוג לולב הדס ערבה".

(פניני קדם)

*

א) "חג הסוכת תעשה לך" בגימטריא זה ואין מסככין בדבר המקבל טומאה ולא מן העשוי ולא בגזול.

(דוקח)

ב) הסכת תעשה לך בגימ' כל שאינו מקבל טומאה וגידולו מן הארץ מסככין בו.

(ברכת פרץ)

ג) תשבו שבעת (ויקרא כג-מב) בגימ' ותשבו כעין תדורו.

(ברכת פרץ)

ד) ישבו בסכת, ישב"ו ר"ת שישון וישמחה ימצא ביה, כי אז נדרש ביותר עבודה בשמחה.

(אמרי חיים)

ה) סוכה ר"ת סיומך ויעוזר ליכל הינופלים, מי שמקיים מצות סוכה הקב"ה עוזרו ומעמידו ומחזיקו ביד ימינו.

(בני יששכר)

ו) הסוכה צריכה צל, וישראל מוזהרין להסתופף בצל התורה, הסוכה ג' דפנות והתורה ג' חלקים תורה, נביאים, כתובותים, הכשר סוכה עשרה טפחים בגובה, רמז לעשרת הדברות, הכשר רוחב הסוכה ז' טפחים, רמז לשבע חכמות הנכללות בתורה.

ז) חיוב ישיבת סוכה בין ביום ובין בלילה, רמז לתורה והגית בו יומם ולילה.

(כד הקמח).

ח) בסכת בסכת בסכות (סוכה ו:) וברש"י שם חד מלא ותרין חסרין, ויש לרמז על ג' בתי המקדשות הנקראים סכות, כמו שאנו מתפללים "הרחמן הוא יקים לנו את סוכת דוד הנופלת", ולכן ב' פעמים בסכת כתיבין חסר, נגד בית ראשון ושני שנחרבו בעוה"ר, אבל הבית השלישי יהא קיים לעולם, ולכן כתיב מלא.

(פרדס מנחם)

